

DVOJÍ ŽIVOT STRÁŽE U ČESKÉ LÍPY. HISTORIE JEDNÉ ZANIKLÉ OSADY

Jaroslav Panáček

Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, náměstí Osvobození 297, 470 01 Česká Lípa; panacek@muzeumcl.cz

Jménem Stráž, ať již místním či pomístním (oronymum Stráž, něm. Hutberg či Wachtberg), s významem „místa, kde se střežení děje“, se v minulosti zabývala celá řada historiků a shledávala množství dokladů pro tato jména.^{1/} Místních jmen Stráž, některých s dalším přívlaskem, shledal A. Profous ve svém díle devět a k tomu čtyři další Strážišť i jiná jména odvozená od základu „stráž“. Na Českolipsku máme Stráže dvě, pod Ralskem a u České Lípy. Nutno podotknout, že Stráž pod Ralskem nesla po celou dobu své existence jméno Wartenberg, které získala od tamního hradu a které přijala do svého přídomku jedna z větví Markvarticů. Až za doby první republiky bylo jméno užíváno i v počestěné podobě jako Vartenberk a jméno Stráž s přívlaskem „pod Ralskem“ nese město až od roku 1946. České jméno Stráž však pro tuto lokalitu také existovalo, neboť je výjimečně použil autor české rýmované kroniky tzv. Dalimila z počátku 14. století, který Jana z Vartenberka označoval jako „Jana ze Stráže“ či „Jana Strážského“.

Jediné slovanské místní jméno Stráž tak od začátku 13. století nesla dnes zaniklá osada nedaleko České Lípy, jejíž jméno dostalo po 300 letech zapomenutí druhou šanci jako v pořadí třetí pojmenování malé osady, nesoucí dnes na rozlišení od Stráže pod Ralskem jméno Stráž u České Lípy. Jak k tomu došlo, je námětem následujících řádek.

Zaniklá osada Stráž

Pravděpodobně v letech 1144–1145 založil kníže Vladislav II. (v letech 1158–1172 jako Vladislav I., druhý český král z rodu Přemyslovců) se svou chotí Gertrudou klášter premonstrátek v Doksanech. Po třech desetiletích, v letech 1175–1176, vyměnil strahovský opat Vojtěch, představený doksanských premonstrátek, s Chřenem, synem mělnického probošta Juraty, dvůr „*Raduwisic*“^{2/} s úrodou a doplatkem 4 hřiven stříbra za jeho majetek, který měl v Kravařích, a celý k němu náležející les, který se obvykle nazývá újezd: „*pro patrimonio suo, quod habuit in Cwarar et tota silva adtinente, que vulgari vocabulo circuitus vocatur*“.^{3/} V dotyčné listině není ještě rozsah tohoto tzv. Kravařského újezdu doksanského kláštera, jak se dnes v historické literatuře označuje, přesně specifikován. Podrobnější popis hranic tohoto lesního újezdu přináší listina o padesát let mladší z roku 1226, kterou je potvrzení majetků doksanského kláštera Přemyslem Otakarem I. (obr. 1).^{4/} Západní hranice újezdu tvořená znamením na stromech a třemi toponymy Skalka končí na jihu v zaniklé vsi Týnec pod Dubí horou u Kravař.^{5/} Odtud vychází jižní a východní hranice újezdu, popsána v listině slovy: „*via ducens in Tynec, postea in Stuolenic, inde in Strasé, ac sic in Pulsnice rivum*“, což lze přeložit jako „cesta vedoucí do Týnce, poté do Stvolínek, odtud do Stráže, jakož i také k potoku Ploučnice“ (obr. 2). Takto popsanou cestu je možno poměrně spolehlivě sledovat v mapách a končí v místě nazvaném „*Strasé*“ v těsné blízkosti Ploučnice. Je nepochybné, že se jedná o jméno označující osídlené místo, ale neříká nic o jeho charakteru.

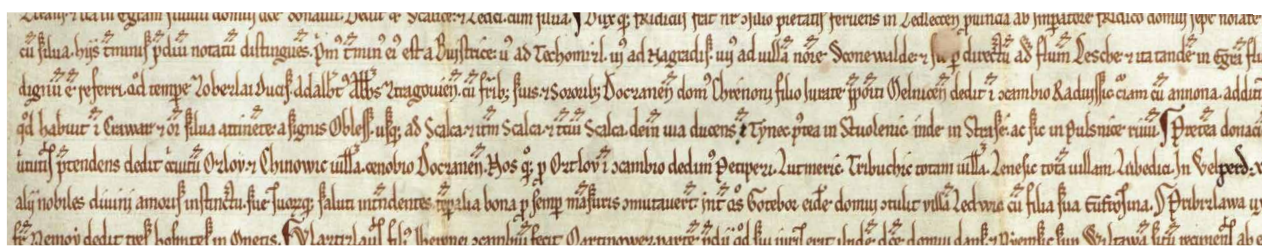
1/ Pro celé Čechy např. Kolář 1874; Kaulousek 1874; Sedláček 1920, s. 25–32, a další. Pro oblast severních Čech např. Bernau 1886; Beck 1890, a další.

2/ Historikové se dodnes přou, zda se jedná o dvůr Radoušov u Kravař nebo ves Radovsice u Libochovic. Naposledy k této otázce viz Vaněk 2004, s. 448.

3/ CDB I, s. 250–251, č. 285.

4/ CDB II, s. 283, č. 286.

5/ Podrobně viz Sovadina 1995, s. 13–16.

Obr. 2. Detail zápisu (prostřední řádek) na listině z roku 1226 (NA Praha, AČK, ŘP Doksany, listina č. 1943).

Další zpráva o Stráži následuje až po více než 160 letech. Nevíme, zda lze k sobě spolehlivě přiřadit takto od sebe časově vzdálené prameny, ale zatím nikdo z historiků proti tomu námitku nevzněl. V každém případě pochází další zpráva o osadě Stráž v této oblasti až z roku 1389. Osmdesátá léta 14. století byla dobou největší nadační aktivity českolipských měšťanů.^{6/} Město tehdy založilo dva nové kostely na předměstích a jemu také připadlo patronátní právo hlavních oltářů. Nejprve v roce 1381 založilo kostel Panny Marie na severním předměstí a v roce 1389 kostel sv. Kříže na východním předměstí. Současně v roce 1389 nově nadalo hlavní oltář kostela Panny Marie. Za tím účelem město, zastoupené purkmistrem Jindřichem z Weitmile a deseti konšely, zakoupilo od Hynka Berky Hohnsteinského věčný roční plat 8 kop a 27 ½ grošů pražských na vsích Tiefendorf a Stráž (*in villa Tyfendorff et in villa Straze*).^{7/} Plat 8 kop byl určen ke sloužení celkem pěti mší, z toho dvou v mariánském kostele a tří ve farním kostele, zbytek – 27 ½ grošů – si město ponechalo pro své potřeby.

Stálý roční plat z těchto vsí se stal pravidelnou součástí městských příjmů a následující majitelé města tuto skutečnost respektovali. Nalézáme o něm zmínku i v nejstarší českolipské městské knize z roku 1461, kde se v jednom z několika českých zápisů (jinak jsou zápisy německé) z let 1461–1471 uvádí: „*Item Borzetin a Straz a w horzenye libchawie a w Ssachowie gest plat k Matcze Bozie*.“^{8/} Zde je zapsána ves Tiefendorf pod svým českým jménem Bořetín. Privilegium Adama a Zdislava Berky z Dubé z roku 1502, kterým potvrdili oba bratři měšťanům svého dílu města všechna práva a privilegia, nepomělo tento plat také uvést (*uber das dorf Tifendorf und Straze*).^{9/} Obě vsi se staly součástí lipského tržního obvodu, jak dokládají rovněž zápisy v nejstarší lipské pamětnici, datované podle rukopisu písaře do let 1525–1564. Bořetín (*Tiffendorff*) je zde uveden s poplatkem 5 pfennigů, Stráž (*Strass*) v druhém zápise, který výši poplatku neuvádí.^{10/}

Přestože platy od poddaných z Bořetína a Stráže byly odváděny městu, byly obě vsi stále součástí Lipského panství, resp. po rozdělení v roce 1502 jeho 4. dílu u Dlouhé brány. Tak se také uvádějí při prodeji tohoto dílu panství v roce 1532 nebo v manské přísaze Jana z Vartenberka z roku 1570: „*w Borzetinie a w Straži toliko panstwij bez platuow*.“^{11/}

Jako trvalá součást městských příjmů se platy z Bořetína a ze Stráže (např. 1578/79 „*von Tieffendorf und Strazie*“) objevují s menšími mezerami v českolipských městských rejstřících po celé období jejich dochování z let 1576–1617. Jak uvádí P. Gajdošík, skládal se pravidelný roční plat obvykle ze dvou (někdy tří i čtyř) splátek, které v celkové výši dávaly 7 kop a 8 míšeňských grošů.^{12/} Platy pocházely od sedláků ze vsi („*von pauern*“) a byly předávány prostřednictvím rychtáře, takže počet osedlých ve Stráži z toho nelze určit. Většinou je příjem označen pouze jako z Bořetína, někdy však také jako z Bořetína i Stráže.^{13/} Z Bořetína město dostávalo také v letech 1576–1597 pravidelný plat 12 grošů ze mlýna, jehož mlynář je jmenovitě uveden jako Melcher Tschakart.^{14/} Těžko říci, kde mohl ležet bořetínský mlýn, snad by se mohlo uvažovat o mlýnu na Ploučnici pod

6/ Panáček 2007, s. 14–15.

7/ SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, inv. č.

32, Listina Hynka Berky Hohnsteinského z roku 1389; LE III, s. 318–319, č. 464.

8/ Ebelová a kol. 2005, s. 114, č. 41 [fol. 7r].

9/ SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, inv. č. 6, Privilegium z roku 1502.

10/ Ebelová a kol. 2005, s. 116, č. 44 [fol. 8v] a s. 116, č. 46 [fol. 9r].

11/ NA Praha, DZV, kvatern 2, fol. F 17v, kvatern 42, fol. J 13r; SM, C215/W8; DD. 52, pag. 161.

12/ Gajdošík 2004, s. 500–501.

13/ SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, inv. č. 91, PR 1576–1581, fol. 73r.

14/ SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, inv. č. 91, PR 1576–1581, fol. 70r, 134r.

Mlýnským vrchem, neboť nikde v Bořetíně dnes není žádný vodní tok, který by opravňoval existenci mlýna. Ze Stráže známe jmenovitě osedlé Wentzela Becka a Reinolta^{15/} a odtud také pocházel ve finančním období 1578/79 ojedinělý příjem 17 grošů ze šenku Jacoba Reinolta, snad totožného s výše uvedeným Reinoltem.^{16/} Jak zjistil P. Gajdošík, příjem z Bořetína a ze Stráže byl pouze nepatrným zlomkem městských finančních zdrojů, neboť tvořil v celkovém průměru asi 1% celkových příjmů.

Jak Bořetín, tak i Stráž se objevují v urbářích novozámeckého panství. V urbáři z roku 1579 je u Bořetína uvedeno „*tato ves též sluší k městu Lyppému, ale pán tyto lidi v své obraně má*“ a dále jsou zde pro ně rozepsány roboty k vláčení, setí, hrabání ovsu a svozu sena, ale i odvod královské berně. U Stráže je zde uvedeno: „*V Strážij jeden člověk. Tento člověk sluší k městu Lippému, ale pán má jej v své obraně*“.^{17/} Prakticky stejné zápisy obsahuje urbář z roku 1619, jsou ale přeškrtnuty a po straně připsáno „*Sindt den Patern Augustinern geben*“, tedy „jsou otcům augustiniánům dány.“^{18/} Ze zápisu také plyne, že ves Stráž byla v té době již zaniklá, maximálně zde přebýval jediný poddaný.

Jména vesnic augustiniánského kláštera v České Lípě

Po bitvě na Bílé hoře a následujících konfiskacích majetku tehdejších majitelů panství, Vartenberků a Salhausenů, získal celé spojené panství Česká Lípa – Nový Zámek Albrecht z Valdštejna. Zásadní podporou při šíření katolické víry mu měl být v jeho Frýdlantském knížectví (od roku 1627 vévodství) školský systém. Pro zamýšlenou univerzitu v jezuitské koleji v hlavním městě knížectví Jičíně měly další zakládané kláštery – mezi nimi i v České Lípě – připravovat dorost. Záměr založit klášter v České Lípě pojal Valdštejn již po koupi panství v roce 1623. Aby posílil rekatolizační snahy ve svém vévodství, věnoval zakládací listinou z roku 1627 nově založenému augustiniánskému klášteru majetky, jejichž užitky připadaly lipským měšťanům, tedy vesnice Schönborn (pův. Okřešice, viz dále), Tiefendorf (Bořetín) a Klein Eicha (Dubice). Přestože příjem města z těchto vesnic byl – jak už jsem uvedl – pro město marginální, měšťané se tomu bránili, jak ukazuje memoriál českolipské městské rady pražskému arcibiskupovi ohledně rekompensace za odňaté vsi v roce 1646, ještě dlouho po smrti Albrechta z Valdštejna.^{19/}

Vsi Dubice (něm. Klein Eicha) a Bořetín (něm. Tiefendorf) dnes známe, leží nedaleko od sebe západojihozápadně od České Lípy, ale Schönborn dnes známe také, je to dnešní Stráž u České Lípy. Valdštejnovým záměrem patrně bylo věnovat klášteru kromě Dubice vsi Bořetín (Tiefendorf) a Stráž. Poslední z nich, jak dokládá přeškrtnutý zápis v urbáři z roku 1619, v té době již patrně neexistovala a tudíž z ní neplynuly žádné platy, nejvýše v ní přebýval jediný poddaný. Jako náhradu tedy klášteru daroval ves v těsném sousedství Bořetína, která v té době nesla jméno Schönborn.

Původní jméno této vsi bylo Okřešice, které nesla až do přelomu 16. a 17. století, kdy se začala nazývat Schönborn. Toto jméno pak ves nesla až do počátku 20. století. Protože po vzniku Československé republiky v roce 1918 bylo snahou odstranit všechny německé názvy, hledalo se vhodné české jméno. Jelikož v obecném povědomí historiků žilo jméno Stráž, převládlo tehdy mínění Augusta Sedláčka, publikované nejprve v letech 1905–1906 v heslech Ottova slovníku naučného a poté v jeho místopisném slovníku z roku 1908, že Stráž je totožná s osadou Schönborn.^{20/} Podle § 4 zákona ze dne 14. dubna 1920 dostal tedy Schönborn jméno Stráž, na rozlišení od města pod Ralskem s přívlastkem „u České Lípy“.^{21/} Jméno Stráž tak začalo žít svůj nový život, který trvá již

15/ SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, inv. č. 92, PR 1581–1588, fol. 71v, 99r.

16/ SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, inv. č. 91, PR 1576–1581, fol. 71r.

17/ Šimák 1937, s. 87, č. 105, 106.

18/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa – Nový Zámek, k. 87, Urbář panství Nový Zámek, III. díl, 1619, s. 114, 115.

19/ SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, inv. č. 2563, sign. D IV/a.1.-1/505, Memoriál českolipské městské rady k pražskému arcibiskupovi 1646.

20/ Sedláček 1905 [heslo Schönborn]; týž 1906 [heslo Stráž s odkazem na heslo Schönborn]; týž 1908, s. 837.

21/ Úřední list 1924, částka 5, příloha.

jedno století. Stejným zákonem a podle stejného klíče jako u Stráže, tedy podle názoru A. Sedláčka,^{22/} bylo dáno vesnici Aschendorf jihojihovýchodně od České Lípy české jméno Okřešice, protože historikové nevěděli, kde se Okřešice nalézaly.

Následující badatelé úřední pojmenování podle názoru A. Sedláčka respektovali.^{23/} Jediný, kdo vyslovil nesouhlas, byl historik F. J. Wunsch,^{24/} dobře obeznámený s archiváliemi Novozámeckého panství, který si povšiml, že v urbáři z roku 1619 je vedle názvu vsi Okřešice připsáno Schönborn.^{25/} Kromě určení správného původního jména vsi Schönborn z toho vyvodil, že Stráž tedy nemůže být s ní totožná a jedná se tedy o zaniklou ves někde v blízkosti. Po něm ještě podobnou úvahu zopakoval ve své nepublikované diplomní práci o místních jménech Oskar Mayer.^{26/}

Po sto letech od změny názvů těchto vesnic jsou již jména dávno zažitá a rozhodně se nenajde nikdo, kdo by je chtěl měnit. Protože však pro sledování historických vazeb a správný výklad regionálních dějin je důležité znát správná jména osad, byl celý problém již v roce 1980 komplexně osvětlen a od té doby bylo správné spojení jmen s lokalitami několikrát zopakováno.^{27/} Stále však zůstává otázka lokalizace zaniklé vsi Stráž.

Poloha zaniklé osady Stráž

Již František Palacký zařadil Stráž mezi osady ve starých listinách připomínané, „jichžto někdejší polohu na ten čas určití lze nebylo.“^{28/} Mezi zaniklé osady neurčitelné polohy ji potom řadili i další historikové.^{29/} Poté, co převládá po roce 1908 názor A. Sedláčka o totožnosti Stráže a Schönbornu, nepokusil se ji nikdo hledat na jiném místě. Jak už bylo řečeno, jediný F. J. Wunsch projevil v roce 1928 nesouhlas a vyslovil názor, že by Stráž mohla ležet na místě (dnes už bývalého) hostince Steinbrücke.

Steinbrücke je zapomenuté jméno několika domů a původně i hostince kolem mostu přes Robečský potok na silnici 2624 z Dubice do Kozlů, v blízkosti pozdější cihelny. Kamenný most se objevuje již v roce 1502 na Lipském panství ve spojení „*rzeky kus od Roweczkeho mlynu az k Kamennemu mostu*“ a jméno „*Steinbruken*“ pak na Müllerově mapě z roku 1720 i na mapě 1. vojenského mapování z let 1764–1768.^{30/} J. Schaller tak označuje v roce 1787 hostinec na panství Schönborn^{31/} a F. Hantschel tak ještě nazývá tři domy na levém břehu Robečského potoka před jeho ústím do Ploučnice.^{32/} Vzhledem ke zprávě z roku 1502 a poloze této lokality zcela mimo hranice Kravařského újezdu není Wunschova lokalizace pravděpodobná.

V posledních letech se též vyskytly pokusy hledat zaniklou Stráž východně od vrchu Kozel, v oblasti polí a luk pod silnicí z Kozlů do Bořetína. Zatím zde nebylo nalezeno nic, co by uvedenou lokalizaci mohlo potvrdit.

Již před 40 lety jsem vyslovil názor, že Stráž by mohla pravděpodobně ležet 4,5 km západně od České Lípy na břehu Ploučnice pod Mlýnským vrchem (321 m). Ostatně, i když A. Sedláček ve své Snůšce starých jmen napsal, že Stráž je české jméno vsi, která se jmenuje německy Schönborn, připojil k tomu zároveň i mínění „protože Stráž k r. 1226 se objevující dopadá do zdejší krajiny, dlužno hledati tuto stráž na hoře nad ní [Mühlberg 319], která je při cestě v údolí Ploučnickém.“^{33/} I když se na Mlýnském vrchu nenalézají žádné stopy po nějaké „stráži“, dole pod vrchem na louce za posledními domy bylo i za špatných sběrových podmínek posbíráno v roce 1983 menší množství keramických zlomků, část z toho i ze 13. století.

22/ Sedláček 1908, s. 662.

23/ Hantschel 1911, s. 902; Šimák 1938, s. 713, 723; Profous 1951, s. 259 (zde mylně uveden doklad z roku 1420, který vůbec nespadá do zdejší krajiny); Profous – Svoboda 1957, s. 190; Roubík 1959, s. 95.

24/ Wunsch 1928, s. 9.

25/ SOA Litoměřice, pob. Děčín, Vs Česká Lípa – Nový Zámek, k. 87, Urbář panství Nový Zámek, III. díl, 1619, s. 116.

26/ Mayer 1934, s. 18–28, 108–110.

27/ Panáček 1983, s. 560; Panáček 1985, s. 292; Panáček 1992a, s. 136–137; Panáček 1992b, s. 155.

28/ Palacký 1848, s. 601.

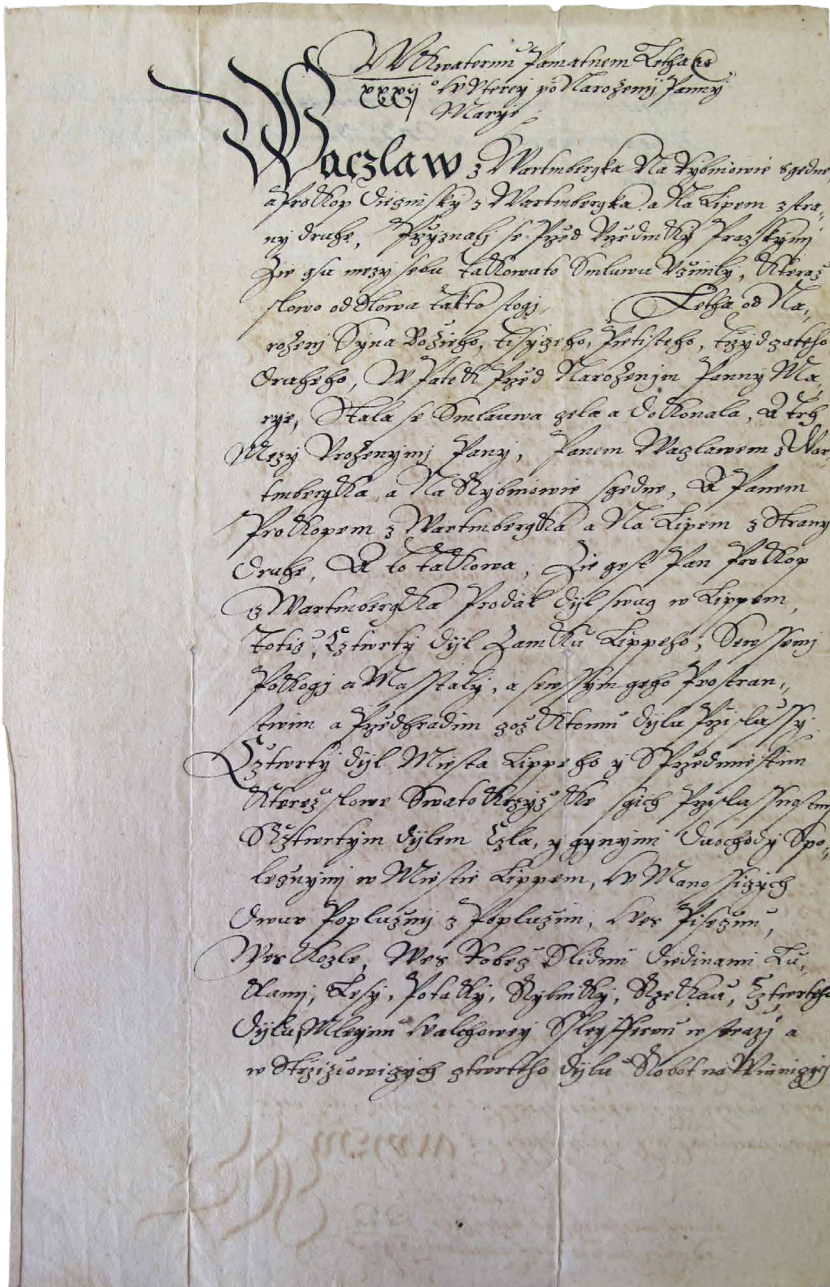
29/ Zoubek 1864, s. 3; Kolář 1874, s. 189.

30/ NA Praha, DZV, kvatern 6, fol. D 20 (nefol.); HÚ AV ČR Praha, MM, list č. 8; ÖS-KA Wien, 1st Military Survey, Section No. 28.

31/ Schaller 1787, s. 258.

32/ Hantschel 1911, s. 901.

33/ Sedláček 1920, s. 27.

Obr. 3. Smlouva trhová mezi Václavem a Prokopem z Vartenberka z roku 1532, výtah ze zemského kvaternu z 1. pol. 17. století (SOka Česká Lípa, AM Česká Lípa, inv. č. 2552, sign. D I/a.1.-2/468; foto J. Panáček).

Proti poloze Stráže pod Mlýnským vrchem by se mohlo namítnout, že tato lokalita již nepatří k pozemkům náležejícím k některé ze vsí augustiniánského kláštera, tedy předtím k Lipskému panství. Nevíme, zda lze dnešní situaci vztáhnout na dobu před několika staletími, ač vodní tok obvykle tvoří přirozenou hranici. Je zde však otázka umístění bořetínského mlýna, jehož mlynář Melcher Tschakert byl současně bořetínským rychtářem, a k tomu se nyní objevil další velmi silný argument.

Jak už bylo mnohokrát uvedeno, bylo Lipské panství včetně hradu a města rozděleno v letech 1502–1623 na čtyři díly. Ty si Berkové z Dubé přeprovali nejprve mezi sebou, později je odprodávali sousedním Vartenberkům, takže po polovině 16. století patřily

Obr. 4. Oblast pod Mlýnským vrchem na mapě 1. vojenského mapování z let 1764–1768, detail (ÖS-KA, 1st Military Survey, Section No. 28).

Kromě tohoto zápisu v deskách zemských existuje v českolipském archivu výtah ze zemského kvaternu z 1. poloviny 17. století, který obsahuje trhovou smlouvu z roku 1532 mezi Václavem a Prokopem z Vartenberka (obr. 3).^{35/} Její obsah se však s textem obnoveného vkladu neshoduje. A zatímco deskový vklad obsahuje (pomineme-li lesy, rybníky a další součásti dílu) vsi Stračí (díl), Kozly, Robeč, Ledce, Písečná, Manušice a Okrouhlá, v původní trhově smlouvě jsou uvedeny pouze Manušice (dvůr), Písečná, Kozly a Robeč. Chybí zde tedy díl vsi Stračí (u Štětí), který však byl odprodán k Liběchovu.^{36/} Proč chybí Ledce, víme dnes už také, protože nedávno bylo zjištěno, že Ledce, které jsou připomínány již od 15. století, byly od Lipského a Novozámeckého panství odprodány v roce 1605.^{37/} Okrouhlá (něm. Schaiba) se nejprve připomíná v roce 1502 pouze jako „les Ssayba“^{38/} a tento pramen z roku 1532 je prvním dokladem existence vsi. Nedlouho předtím patrně vznikla.

Nás ovšem zajímá, co je v trhově smlouvě navíc. Kromě zmíněných vsí s lidmi, dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky a řekou čtvrtého dílu panství je zde uveden „Mleynn Walchowey Ssleyffernu w strazj“. Těžko říci, zda jde o dva objekty, tj. valchovní mlýn a brusírnu, nebo jeden mlýn s oběma funkcemi. Nelze ovšem pochybovat o tom, že mlýn je nutno hledat na Ploučnici pod Mlýnským vrchem. Argumentem k tomu může být sekce 28 josefského vojenského mapování z let 1764–1768 (obr. 4),^{39/} která v místech pod Mlýnským vrchem zobrazuje kromě tzv. Stružnického mlýna (dnes malá vodní elektrárna, Stružnice 122) asi 0,5 km jihovýchodně od něj další mlýn, poháněný nikoliv hlavním tokem Ploučnice, ale náhonem severně od něj! Druhý mlýn stojí přibližně v místech, kde je dnes půjčovna lodí U močálu (Stružnice 234).

Samozřejmě si nemůžeme být jisti, ale jeden z mlýnů by mohl být onou „brusírnou ve Stráži“ a druhý bořetínský mlýnem, o němž jsou zprávy z konce 16. století.

Studie využila databázi Czech Medieval Sources online, kterou poskytuje výzkumná infrastruktura LINDAT/CLARIAH-CZ (<https://lindat.cz>) podporovaná MŠMT ČR (projekt č. LM2018101).

34/ NA Praha, DZV, kvatern 5, fol. B 27–28.

35/ SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, inv. č. 2552, sign. D I/a.1.-2/468, Smlouva trhová mezi Václavem a Prokopem z Vartenberka 1532. Na tuto listinu upozornili již Ernst 1864, s. 15 a Wolkan 1885, s. 1 (oba s nesprávným čtením některých jmen).

36/ Šimák 1937, s. 173.

37/ Nejedná se tedy o zaniklou ves, neboť Ledce dodnes existují. Viz Panáček 2023.

38/ NA Praha, DZV, kvatern 45, fol. G 10.

39/ ÖS-KA Wien, 1st Military Survey, Section No. 28.

Vartenberkům tři čtvrti města a panství a polovina hradu. Teprve Albrecht z Valdštejna v letech 1622–1623 všechny části majetku opět spojil.

V letech 1518–1532 byl majitelem čtvrtiny města a panství u Křížové brány Prokop z Vartenberka. Právě posledně jmenovaného roku 1532 prodal svůj díl Lipského panství svému bratranci Václavovi z Vartenberka na Rybnově a prodej byl zanesen do desk zemských. V téměř roce, kdy shořely desky zemské, tj. 1541, zemřel také Prokop z Vartenberka, takže pak v roce 1543 vložila tento prodej do desk jako obnovený vklad jeho vdova Anna ze Salhausenu.^{34/}

ARCHIVNÍ PRAMENY

Historický ústav Akademie věd České republiky (HÚ AV ČR) Praha

Müllerovo mapování (MM) 1720, list č. 8

Národní archiv (NA) Praha

Archivy českých klášterů (AČK) zrušených za Josefa II. (1115–1760)

Řád premonstrátek (ŘP) Doksany, listina č. 1943

Desky dvorské (DD) království Českého, kvatern 52

Desky zemské větší (DZV) království Českého, kvaterny 2, 5, 6, 42, 45

Stará manipulace (SM), Praha (1526–1838)

inv. č. 671, sign. C 215/W8, Uchazeči o statky Vartenberků

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Kriegsarchiv (ÖS-KA)

1st Military Survey, Section No. 28

Státní okresní archiv (SOKA) Česká Lípa

Archiv města (AM) Česká Lípa

inv. č. 6, Privilegium Adama a Zdislava Berky z Dubé z roku 1502

inv. č. 32, Listina Hynka Berky Hohnsteinského z roku 1389

inv. č. 91, Purkmistrovský rejstřík (PR) 1576–1581

inv. č. 92, Purkmistrovský rejstřík (PR) 1581–1588

inv. č. 2552, sign. D I/a.1.-2/468, Smlouva trhová mezi Václavem a Prokopem z Vartenberka 1532 (výťah ze zemského kvaternu z 1. pol. 17. století)

inv. č. 2563, sign. D IV/a.1.-1/505, Memoriál českolipské městské rady k pražskému arcibiskupovi 1646

Státní oblastní archiv (SOA) Litoměřice, pobočka Děčín

Velkostatek (Vs) Česká Lípa – Nový Zámek

k. 87, Urbář panství Nový Zámek, III. díl, 1619

EDICE PRAMENŮ

CDB: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I (ed. G. Friedrich), Pragae 1904–1907; II (ed. G. Friedrich), Pragae 1912.

Ebelová, I. a kol. 2005: Pamětní kniha města České Lípy 1461–1722. Libri civitatis I, Ústí nad Labem.

LE: Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV., III (ed. C. Borový), Pragae 1879.

Šimák, J. V. 1937: Registra panství Lipského a Novozámeckého z r. 1579, Bezděz VIII, s. 8–16, 40–48, 76–90, 139–143, 173–175.

LITERATURA

Beck 1890: Hutberge und Wachberge, Mitteilungen des Nordböhmisches Excursions-Clubs (dále MNEC) 13, s. 368–369.

Bernau, F. 1886: Die Hut- und Wachtberge, MNEC 9, s. 297–299.

Ernst, W. 1864: Böhm. Leipa vor und unter Wallenstein I., In: Jahres-Bericht der Ober-Realschule in Böhmisches-Leipa für das Schuljahr 1864, s. 9–28.

Gajdošík, P. 2004: Českolipské purkmistrovské rejstříky 1576–1617, Sborník archivních prací 54, s. 459–565.

Hantschel, F. 1911: Heimatkunde des politischen Bezirkes B.-Leipa, B.-Leipa.

Kalousek, J. 1874: Příspěvek ke Strážím, Památky. Listy pro archaeologii a historii IX, s. 962–964.

Kolář, M. 1874: Stráže uvnitř Čech, Památky. Listy pro archaeologii a historii IX, s. 187–196.

Mayer, O. 1934: Die Ortsnamen der Gerichtsbezirke B. Leipa und Haida, B. Leipa (rukopis v maj. autora).

Palacký, F. 1848: Popis království Českého čili podrobné poznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, měst, městeček a wesnic, někdejších hradův a twrzí, též samot a zpustlých osad mnohých w zemi České, s udáním jejich obywatelstwa dle popisu r. MDCCCXLIII vykonaného, Praha.

Panáček, J. 1980: Okřešice, Bořetín a Stráž, Litoměřicko XVI, s. 117–122.

Panáček, J. 1983: Zaniklé osady na panství kláštera doksanského v okolí Kravař, Onomastický zpravodaj ČSAV XXIV, č. 4–5, s. 559–566.

Panáček, J. 1985: Zaniklé středověké osady na českolipském okrese, In: Z minulosti Děčína a Českolipska IV, s. 279–300.

Panáček, J. 1992a: Omyly v místním názvosloví na Českolipsku, Onomastický zpravodaj ČSAV XXXII–XXXIII, s. 134–150.

- Panáček, J. 1992b: Poznámky k dílu F. Roubíka „Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách“, Onomastický zpravodaj ČSAV XXXII–XXXIII, s. 151–158.
- Panáček, J. 2007: Kuník z Weitmile „plebanus in Lipa“ a jeho rod, *Bezděz* 16, s. 5–26.
- Panáček, J. 2023: Domnělá zaniklá ves Ledce na Českolipsku, *Acta onomastica* LXIV/1, s. 131–138.
- Profous, A. 1951: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, Díl III, Praha.
- Profous, A. - Svoboda, J. 1957: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. Díl IV, Praha.
- Roubík, F. 1959: *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*, Praha.
- Sedláček, A. 1905: Schönborn (3), In: *Ottův slovník naučný* 23, Praha, s. 32
- Sedláček, A. 1906: Stráž (6), In: *Ottův slovník naučný* 24, Praha, s. 208.
- Sedláček, A. 1908: *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha.
- Sedláček, A. 1920: Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy, Praha.
- Schaller, J. 1787: *Topographie des Königreichs Böhmen V. Leutmeritzer Kreis*, Prag und Wien.
- Sovadina, M. 1995: Tři příspěvky k počátkům města Kravař, *Bezděz* 3, s. 7–24.
- Šimák, J. V. 1938: Středověká kolonizace v zemích českých, *České dějiny* 1-5, Praha.
- Úřední list 1924: Úřední list Okresní správy politické a okresního školního úřadu v České Lípě, Česká Lípa.
- Vaněk, V. 2004: Kravařský újezd doksanského kláštera a právo ochrany nad církevním zbožím, *Časopis Matice moravské* 123, s. 447–459.
- Wolkan, R. 1885: *Leipa zur Zeit der Reformation I (Separatabzug aus den Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 24)*, Prag.
- Wünsch, F. J. 1928: *Die Herrschaft Neuschloß-Leipa unter Wallenstein*, MNEC 51, s. 8–12.
- Zoubek, F. J. 1864: *Lipé (Česká Lípa)*, *Památky archeologické a místopisné*, roč. XI., díl VI., sešit 1, s. 1–11; sešit 2, s. 41–52.

ABBILDUNGEN

- Abb. 1. Přemysl Otakar I. bestätigt im Jahr 1226 dem Kloster Doksany seine Liegenschaften, stiftet ihm weitere und erteilt ihm verschiedene Freiheiten (NA Praha, AČK, ŘP Doksany, Urkunde Nummer 1943).
- Abb. 2. Detail des Eintrags (mittlere Zeile) auf der Urkunde aus dem Jahr 1226 (NA Praha, AČK, ŘP Doksany, Urkunde Nummer 1943).
- Abb. 3. Marktvertrag zwischen Václav und Prokop von Wartenberg aus dem Jahr 1532, Auszug aus dem Landesquatern aus der 1. Hälfte des 17. Jahrhunderts (SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, Inventar-Nr. 2552, Sign. D I/a.1.-2/468; Foto Autor).
- Abb. 4. Das Gebiet unter dem Hügel Mlýnský vrch auf der Karte der 1. militärischen Kartierung aus den Jahren 1764–1768, Detail (ÖS-KA, 1st Military Survey, Section No. 28).

Übersetzt von Petra Sochová